

Mocenské strategie Bolka V. Opolského na moravsko-slezském pomezí

David Radek

David Radek: The power strategy of Bolek V. of Opole on the Moravian – Silesian border

This study focuses on the personality of Bolek V, the Duke of Opole, and his attempt to expand his own domain into the area of the Moravian-Silesian border. The core of the work is formed by the analysis of the power strategies of Bolek V, which he applied especially to the representatives of Opava Přemyslids. The inclusion of these strategies in the overall context of the power behaviour of the Duke of Opole is an equally important part of the work.

Key Words: Bolek V. of Opole, Silesia, Přemyslids, middle age, Hukvaldy, Opava, power strategy

Pomezí Moravy a slezských knížectví představovalo na sklonku středověku neklidnou oblast, poznamenanou husitskými válkami a následně rozbroji mezi lokálními zeměpány. Nejvýraznější mocenský subjekt, opavské knížectví, procházelo po smrti Přemka Opavského dlouhodobou krizí, provázenou roztržtím území na jednotlivé úděly spravované Přemkovými potomky. Oslabené knížectví se v druhé polovině patnáctého století ocitlo v centru pozornosti známé postavy slezských dějin Bolka V. Opolského, který v něm spatřoval příležitost, jak rozšířit svou nedalekou doménu rozkládající se v podhůří Jeseníků, s centrem ve městech Horní Hlohov a Prudník. Ačkoliv formálně byl dědicem a vládcem opolského knížectví, nikdy v něm nevládl samostatně a po celý svůj život panoval společně s otcem Boleslavem IV. a strýcem Bernardem, respektive po otcově a následně i strýcově smrti s mladším bratrem Mikulášem. Nejspíše i z tohoto důvodu usiloval dlouhodobě o rozšíření vlastního nevelkého panství o další majetky a vytvoření rozsáhlejší domény. V tomto duchu lze interpretovat také jeho známé zapojení se do husitských válek po boku polních vojsk, které mu vyneslo odsouzení ze strany dobových komentátorů a které stálo v počátcích mýtu „slezského husity.“¹ Díky slabosti opavských Přemyslovců představovalo opavské knížectví ideální prostor pro možnou expanzi opolského knížete. Nebylo to ostatně poprvé, co se zájem opolských Piastovců obrátil směrem k moravsko-slezskému pomezí. Slavný předek Bolka V. Vladislav Opolský držel nedaleký Krnov a samotný Bolek se ve spolupráci se svým otcem pokusil ve dvacátých letech uchytit v této oblasti prostřednictvím zástavní držby hukvaldského panství, jehož součástí byla také Ostrava.²

*Studie vyšla v rámci grantu Slezské univerzity v Opavě SGS/10/2016 „Mocenské strategie Bolka V. Opolského na moravsko-slezském pomezí“.

1 Domnělé kališnictví opolského knížete zdůrazňovala kromě dobových kronikářů zejména poválečná věda, která vzhledem k dobové situaci chápala Bolka V. jako příznivce husitského revolučního hnutí. Srov. např. klasickou studii Stanisław BRODKO, *Piast – husyta. Książę opolski Bolko V i jego rod*, in: *Z Dziejów postępowej ideologii na Śląsku w XIV–XV w.*, ed. Ewa Maleczyńska, Warszawa 1956, s. 68–97. Případně Władysław DZIEWULSKI, *Herezja Bolka Opolskiego*. *Studia z dziejów kościoła katolickiego I*, 1960; TÝŽ, *Pierwsi wolnomyśliciel polski*, *Kwartalnik Opolski* 42, 1965, č. 2, s. 5–14. K vývoji obrazu opolského knížete v dějepiscetví srovnej David RADEK, *Husitv žák? Obraz Bolka V. v historiografii*, *Husitský Tábor* 21, 2017, s. 156–182.

2 K majetkům Vladislava Opolského nejlépe Jerzy SPERKA, *Władysław książę opolski, wieluniński, kujawski, dobrzyński, pan Rusi, palatyn Węgier i namiestnik Polski (1326/1330 – 8 lub 18 maja 1401)*, Kraków 2012, s. 260. K hukvaldskému panství viz dále.

Vzhledem k charakteru dosavadního bádání je příznačné, že problematice pronikání opolského knížete do prostoru moravsko-slezského pomezí nebyla v pracích, zabývajících se jeho životem, věnována odpovídající pozornost. Značná část badatelů se soustředila na husitské období, které dlouhodobě přitahuje pozornost historiků. Činy opolského knížete v následujících letech se důkladněji zabýval pouze Zbigniew Bereszyński, v inspirativní studii věnované aktérům nájezdu na Będzin během tzv. války o Siewierz, ve které opolský kníže sehrál důležitou roli.³ V případě opavského knížectví panuje odlišná situace a badatel se tak může opřít o rozsáhlou literaturu zabývající se dějinami knížectví v pozdním středověku. Biografii opavského knížete Přemka představil v nedávné době Martin Čapský, který také poukázal na skutečnost, že problematiku knížectví po smrti Přemka Opavského úzce souvisela s děním za jeho života a její příčinu můžeme spatřovat zejména ve značném zadlužení knížete v důsledku zvýšené potřeby financí během husitských válek.⁴ Biografického zpracování se dočkal také nejstarší syn Přemka Opavského, vévoda Václav, na jehož životní osudy se zaměřil Dalibor Prix.⁵ Obecně se děním na moravsko-slezském pomezí zabývali autoři kolektivní monografie Hradu českého Slezska či nejnověji autoři příslušných kapitol v syntéze dějin Slezska.⁶

Výše nastíněná literatura se obvykle zabývala tématem prizmatem opavských Přemyslovců, kteří stáli v centru pozornosti badatelů. Nabízí se proto pokusit se pohlédnout na tuto problematiku ze strany opolského knížete a pokusit se zjistit, jak zapadala snaha získat majetky v opavském knížectví do celkového komplexu mocenského vystupování opolského zeměpána. Neméně zajímavá je také otázka, jak opolský kníže postupoval a jaké mocenské strategie uplatňoval ve snaze rozšířit svou doménu. Tyto strategie budu sledovat v prostoru moravsko-slezského pomezí, které představovalo pro Bolka V. důležité mocenské pole, kde vyvíjel značnou aktivitu a které dlouhodobě patřilo mezi zájmové sféry opolských Piastovců. Z tohoto důvodu považuji za nezbytné věnovat prostor také prvním ziskům Bolka V. v této oblasti, které představovalo již zmíněné hukvaldské panství.

Takto pojatý výzkum mocenského vystupování šlechty pozdního středověku je v soudobém bádání poměrně rozšířený a většina badatelů se v tomto případě inspiruje sociologií a vymezením moci, jak jej definoval Max Weber a jeho nástupci. V souladu s tímto pojetím chápu moc jako schopnost jedince, či instituce nebo společnosti prosadit své záměry i přes odpor druhých.⁷ Na následujících řádcích se toto základní metodologické východisko pokusím aplikovat na postavu Bolka V. a budu sledovat, jakým způsobem

3 Zbigniew BERESZYŃSKI, *Sprawcy i polityczne tło napadów na Będzin i ziemię wielką w 1447 r. Przyczynek do biografii politycznej księcia opolsko-głogowieckiego Bolesława V Wołoszka*, Śląski Kwartalnik Historyczny Sobótka 60, 2004, s. 185–208

4 Martin ČAPSKÝ, *Vévoda Přemek Opavský (1366–1433). Ve službách posledních Lucemburků*, Brno – Opava 2005.

5 Dalibor PRIX, *Vévoda Václav II. Opavský a Hlubčický. Ve stínu otce, husitů a bezvlády I*, Časopis slezského zemského muzea, série B 48, 1999, s. 152–192; TÝŽ, *Vévoda Václav II. Opavský a Hlubčický. Ve stínu otce, husitů a bezvlády II*, Časopis slezského zemského muzea, série B 48, 1999, s. 193–223.

6 Pavel KOUŘIL – Dalibor PRIX – Martin WIHODA, *Hradu českého Slezska*, Brno – Opava 2000, s. 211; M. ČAPSKÝ – Dalibor PRIX, *Slezsko v pozdním středověku (do roku 1490)*, in: *Slezsko v dějinách českého státu I*, Zdeněk Jirásek a kol., Praha 2012.

7 Debatu o sociologickém konceptu moci a jeho využití v historiografii přehledně nastiňuje Hans-Werner GOETZ, „Herrschaft oder „Macht“?“, in: *Moderne Mediävistik. Stand und Perspektiven der Mittelalterforschung*, ed. TÝŽ, Darmstadt 1999, s. 193–198.

opolský kníže vystupoval na soudobé mocenské mapě, zejména ve vztahu k opavským Přemyslovcům.

Budování domény

Kořeny zájmu opolských knížat o prostor moravsko-slezského pomezí leží hluboko ve dvacátých letech patnáctého století a úzce souvisí s tehdy probíhajícími husitskými válkami. Mezi první majetky, které opolští zeměpánové v této oblasti získali, patřilo hukvaldské panství, včetně města Ostravy.⁸ Řečené panství získal počátkem století Zikmund Lucemburský z rukou olomouckého biskupa a snad v roce 1423 jej zastavil opolskému knížeti Bolkovi IV., otci Bolka V. V historiografii se dosud vede diskuze o přesné dataci zástavy, jež je vinou chybějících pramenů obtížně poznatelná. Avšak pokud přihlídneme k sekundárním pramenům a dobové mocenské situaci, můžeme se pokusit objasnit problematiku udělení zástavy a vysvětlit, proč se přikláním k datování do roku 1423.⁹

Jednou z hlavních starostí Zikmunda Lucemburského na poli mezinárodní politiky okolo roku 1423 byl vztah vůči polskému království, který se vyhroutil po pro krakovský dvůr nepříznivém výroku uherského krále v jejich sporu s řádem německých rytířů během sjezdu ve Vratislavi uskutečněném o tři roky dříve.¹⁰ Vzájemným vztahům neprospěla ani ochota jagellonského dvora vyjednávat s husitskými Čechy a na druhé straně, zjetí polského poselstva Janem II. Ratibořským pobouřilo tamní diplomacii. Nastalá situace destabilizovala slezsko-polské pohraničí a na obou stranách hrozila eskalace sporu. K ozbrojeným akcím nakonec nedošlo, nicméně v předtuše případného střetu nechal Zikmund shromáždit své hornoslezské vazaly, mezi kterými představovali opolští zeměpáni jedny z nejdůležitějších postav.¹¹

Bolek V. byl v tuto chvíli poměrně mladý a můžeme se oprávněně domnívat, že rozhodující vliv ve správě knížectví měl jeho otec a strýc Bernard. Ti se také účastnili rokování, které Zikmund svolal na počátek roku 1423 do Bratislavy. Shromážděná slezská knížata zde přistoupila k uzavření obranného spolku společně se Zikmundem a řádem německých rytířů, který byl zaměřen proti polskému království.¹² Bratislavské úmluvy

8 Ostrava v této době pravděpodobně ještě nebyla součástí hukvaldského panství, ale obvykle bývala spolu s ním zastavována. Srov. Jaroslav BAKALA, *Ostrava v období vrcholného středověku (do roku 1437)*, in: Dějiny Ostravy, ed. Karel JIŘÍK, Ostrava 1993, s. 46–48. Starší názory týkající se držby Hukvald shrnul Miloš DOHNAL, *Hukvaldské panství a severovýchodní Morava v období husitského revolučního hnutí*, Acta Facultatis paedagogicae Ostraviensis, řada C 26, 1991, s. 40–60. Obsahem zástavy bylo následující zboží: Hukvaldy, Ostrava, Brušperk, Osoblaha a Libava. Viz. *Sbírka listin k dějinám Ostravy*, ed. Alois ADAMUS, č. 9, s. 18.

9 K dataci do roku 1423 se přiklánílo také starší bádání. Srov. Ladislav HOSÁK, *Ostrava a její okolí v husitském revolučním hnutí a za jeho doznívání*, in: Ostrava. Sborník příspěvků k dějinám a výstavbě města 3, Ostrava 1966, s. 41–88. Konkrétně o dataci s. 43–44. Jaroslav Bakala se domníval, že na základě dochovaných informací nelze přesně určit dataci zástavy. Srov. J. BAKALA, *Ostrava v období vrcholného středověku*, s. 46–48. Zikmundovy zástavy církevního zboží podrobně analyzoval Stanislav BARTA, *Zástaní listiny Zikmunda Lucemburského na církevní statky (1420–1437)*, Brno 2016.

10 K vratislavskému výroku nejlépe Jaroslav NIKODEM, *Polska i Litwa wobec husyckich Czech w latach 1420–1433, Studium o polityce dynastycznej Władysława Jagielly i Witolda Kiejstutowicza*, Oswiecim 2015, s. 210–215. Obecně ke vztahu Zikmunda Lucemburského vůči polskému království dále srovnej Petr ČORNEJ, *Velké dějiny země Koruny české V*, Praha – Litomyšl 2000, s. 227–230.

11 M. ČAPSKÝ – D. PRIX, *Slezsko v pozdním středověku*, s. 348–349. Tam také další literatura k tématu.

12 Znění listiny viz. *Scriptores rerum Silesiacarum VI, Geschichtsquellen der Hussitenkriege* (dále jen SRS VI), ed. Colmar Grünhagen, Breslau 1871, č. 46, s. 30–34.

nejspíše nikdy nevstoupily v platnost a sloužily hlavně pro vylepšení královny pozice v rámci vyjednávání s polským králem Vladislavem. Pokud přihlédneme k intenzivním vztahům opolských knížat s polským dvorem, na kterém byli často hosty, a s tamním prostředím je pojila celá řada vazeb, může jejich participace na obranném spolku působit překvapivě. Bratislavské dohody je nutno vnímat spíše jako odstrašující prostředek než jako vážně míněnou vojenskou alianci. Z tohoto úhlu pohledu se také jeví jako reálné, že uherský král cítil potřebu motivovat opolská knížata k přistoupení ke spolku udělením zástavy na moravsko-slezském pomezí. Tímto krokem ale Zikmund sledoval více cílů než pouze posílení obranného seskupení namířeného proti polskému království. Vzhledem k situaci v moravském markrabství, kde se intenzivně prosazovala kališnická šlechta, čemuž nezabránilo ani jmenování Albrechta Habsburského markrabětem, se zdá, že Zikmund zamýšlel prostřednictvím zástavy Hukvald vtáhnout opolské zeměpány do bojů s husity a přenést tak tíhu bojů na jejich ramena.¹³ Uvedený výklad také zapadá do širší koncepce bojů s husity, ze kterých se uherský král postupně stahoval a přenechával situaci v zemích Koruny české na svých vazalech.¹⁴ Udělením zástavy také Zikmund oddálil rozhodnutí ve sporu mezi opolskými a hlohovskými knížaty, kde zejména opolští zeměpáni požadovali zrušení staršího a pro ně nevýhodného rozhodnutí Václava IV.¹⁵

Příjemcem zástavy byl pravděpodobně pouze Bolek IV., který také o několik let později vystupuje jako pán Ostravy.¹⁶ Přibližně od poloviny dvacátých let ale spravoval tyto majetky společně se svým synem Bolkem V., kterému je v budoucnu pravděpodobně přenechal. Součástí zástavy mohla být také Osoblaha a přilehlé území hraničící s vlastní doménou mladého opolského knížete, sídlícího v Horním Hlohově. Jeho osobní angažovanost je patrná z usnesení grotkovského sněmu, jehož hlavním cílem bylo posílit obranu Slezska v předvečer velkých husitských výprav z konce dvacátých let. Bolek V. se zavázal posílit posádku v Ostravě, která představovala jeden z čelných bodů slezské obrany. Ofenzíva polních vojsk ale slezskou obranu bez větších obtíží překonala a husitské svazy vpadly

13 Situaci na Moravě důkladně zmapoval Petr ELBEL, *Olomoucký biskup Jan Železný a Zikmund Lucemburský. Příspěvek k poznání Zikmundovy spojenecké sítě v českých zemích a jeho dvorských struktur*, *Studia Mediaevalia Bohemica*, 2014, č. 1, s. 17–68.

14 K situaci v českých zemích a Zikmundově politice srovnej František ŠMAHEL, *Husitská revoluce III. Kronika válečných let*, Praha 1996, s. 131–145. Pro druhou polovinu dvacátých let srov. také František KAVKA, *Zikmundova politika let 1429–1434 a husitství*, *Husitský Tábor* 8, 1985, s. 89–105. Nově k mocenskému vystupování panovníka srov. reprezentativní sborník, *Kaiser Sigismund (1368–1437). Zur Herrschaftspraxis eines europäischen Monarchen*, edd. Karel HRUZA – Alexandra KAAR, Wien – Köln – Weimar (Böhlau) 2012.

15 Spor se rozpoutal poté, co vnuci Vladislava Opolského z linie hlohovských knížat vystoupili s nároky na jeho majetky v opolském knížectví. Svou argumentaci opírali především o znění privilegia Karla IV. určeného Vladislavovi Opolskému. Vzhledem k tomu, že Vladislav Opolský nezanechal mužského dědice, privilegium Karla IV. umožňovalo dědictví také v ženské linii. Toho využili již zmínění hlohovští zeměpáni, jejichž matkou byla dcera Vladislava Opolského, kněžna Kateřina. Jejich nároky opolská knížata obratem odmítla a celá situace měla být vyřešena na dvorském soudu v Praze. Opolští ale odmítali jakýkoliv kompromis a do Prahy se nedostavili. Václav IV. posléze vydal privilegium, kterým uznal nároky hlohovských knížat, nicméně vzhledem k vypuknutí husitské revoluce již neměl prostředky, jak toto rozhodnutí prosadit. Srov. Národní knihovna v Praze, oddělení rukopisů, sign. XVI C 7, *Registrum st. Wenceslai. Kopiař Jana knížete opolského a ratibořského 1254–1528*, f. 341v (dále jen Registrum). K sporu srovnej Jerzy HORWAT, *Księstwo Opolskie i jego podziały do 1532 r. Książęta. Miasta. Kościół. Urzędy. Własność prywatna*, *Rzeszów* 2002, s. 212. Snaha o revizi uvedeného výroku se na dlouhá léta stala klíčovým bodem politiky opolských Piastovců.

16 *Sbirka listin k dějinám města Moravská Ostrava*, č. 11, s. 20–21.

počátkem roku 1428 do Slezska.¹⁷ Državy Bolka V., především Horní Hlohov a Prudník byly značně poškozeny a mladý zeměpán krátce na to uzavřel s husitskými vojsky příměří, podobně učinili také další hornoslezští zeměpáni.¹⁸ Vzhledem k absenci hukvaldského hradu v obranných strukturách, můžeme vyslovit domněnku, že jej opolští ztratili již během bojů na Moravě v předcházejícím roce a nadále drželi pouze zbylé statky obsažené v zástavě.¹⁹ Daný stav nezvrátil ani přestup mladšího z opolských knížat na kališnickou stranu v roce 1430. I tento troufalý čin, vyvolávající pohoršení dobových komentátorů, byl nejspíše proveden v souladu s mocenskými záměry Bolka IV. Cílem politicky protřelého otce Bolka V. bylo jednak uchránit opolské knížectví jako celek vojenských akcí a zároveň přinutit Zikmunda jednat v otázce výše zmiňovaného sporu s hlohovskými Piastovci.²⁰ Vzhledem k porážce husitů a Bolka V. v bitvě u Rybníka v roce 1433 se zmíněný záměr nezdařil a Bolek starší se musel navrátit k vyjednávání se Zikmundem nejenom v otázce sporu, ale musel také prosadit odpuštění pro svého syna. Výsledkem rozmluv s panovníkem konajících se opět v Bratislavě byla definitivní ztráta hukvaldského panství včetně Ostravy, které již ale z větší části nebyly v držení opolských knížat. Na oplátku získal Bolek IV. listinu potvrzující zrušení výroku Václava IV. a také narovnání vztahů mezi vládařem a Bolkem mladším.²¹ Není zcela jasné, zda se bratislavské schůzky zúčastnil také Bolek V., avšak dopady setkání vidíme zřetelně v dochovaných pramenech, kdy od této chvíle mladý

17 Zápis obsahující ujednání grotkovského sněmu viz SRS VI, č. 17, s. 10 s mylným vročením do roku 1421. Okolnosti datace podrobně vysvětlil M. ČAPSKÝ, *Spolek slezských knížat a jeho pokus o společnou obranu jižní hranice Slezska (Poznámky k významu a datování grotkovského sněmu)*, in: *Ad vitam et honorem. Profesoru Jaroslavu Mezníkovi přátelé a žáci k pětasedmdesátým narozeninám*, edd. Tomáš Borovský – Libor Jan – Martin Wihoda, Brno 2003, s. 341–351. Tažení polních vojsk podrobně popsal F. ŠMAHEL, *Husitská revoluce III*, s. 202–204. Nově M. ČAPSKÝ – D. PRÍX, *Slezsko v pozdním středověku*, s. 355–356.

18 Mocenské vystupování Bolka V. během husitských válek kriticky nastínil Maciej WOŹNY, *Działalność polityczna Bolka V opolskiego w okresie wojen husyckich*, in: *Wiekie stare i nowe 3*, edd. Sylwester Fertacz – Marie W. Wanatowicz, Katowice 2011, s. 89–103. Jak správně upozornil autor, příměří z roku 1428 nelze považovat za začátek spolupráce opolského knížete s husity, ale podobně jako v případě ostatních hornoslezských knížat šlo především o klid zbraní. Spolupráce Bolka V. s polními vojsky začala až o dva roky později v roce 1430. Srov. také David RADEK, *Itinerář Bolka V. Opolského*, *Śląski Kwartalnik Historyczny Sobótka*, 2016, č. 1, s. 103–124.

19 Dosavadní bádání situovalo pád hradu až do roku 1428 v souvislosti s tažením polních vojsk do Slezska. Viz Jiří JUROK, *Příčiny, struktury a osobnosti husitské revoluce*, České Budějovice 2006, s. 112–127. K bojům na Moravě srov. TÝŽ, *Moravský severovýchod v epoše husitské revoluce. Poodří a Pobečví v husitském období v letech 1378–1471*, Nový Jičín 1998, s. 93–96. Případně Josef VÁLKA, *Husitství na Moravě – náboženská snášenlivost – Jan Amos Komenský*, Brno 2005, s. 79–89.

20 I dobové prameny otevřeně hovoří o podpoře, kterou měl Bolek IV. poskytovat svému synovi během jeho spolupráce s polními vojsky. Srov. SRS VI, č. 157, s. 108. Podrobně situaci opsál M. WOŹNY, *Działalność polityczna*, s. 96–100.

21 Bolek IV. vyjednával v Bratislavě se Zikmundem na jaře roku 1435, jak je patrné ze zpráv vatislavských poslů, kteří se s ním potkali v Těšíně – *Archiwum Państwowe we Wrocławiu* (dále jen ApW), Akta miasta Wrocławia (dále jen AmW), č. mik. T51660. Zikmund vydal zrušení výroku ve sporu s Václavem IV. Viz *Lehns und besicherungkunden Schlesiens und seiner einzelnen Fürstenthümer II* (dále jen LBUS II), edd. Colmar GRÜNHAGEN – Herman MARKGRAF, Leipzig 1883, č. 32, s. 329. Spor tímto rozhodnutím nicméně nebyl vyřešen definitivně a hlohovští Piastovci se pokusili prosadit své požadavky ještě za vlády Ladislava Pohrobka a posléze Jiřího z Poděbrad. Srov. Władysław DZIEWULSKI, *Terytorialne podziały opolszczyzny w XIII – XV w*, *Śląski Kwartalnik Historyczny Sobótka*, 1973, č. 3, s. 323–348. Opolští definitivně ztratili nárok na hukvaldské panství, které Zikmund na sklonku února 1437 potvrdil Mikuláši Sokolovi z Lamberka. Viz *Sbirka listin k dějinám města Moravská Ostrava*, č. 14, s. 23–24. Z listiny je patrné, že již v předcházejících letech držel hukvaldské panství Jan Tovačovský z Cimburka, který jej následně postoupil Mikuláši Sokolovi z Lamberka. K postavě Jana Tovačovského srov. Jiří JUROK, *Čeští husitští a katoličtí kondotiéři z Moravy na Slovensku v 15. století (období husitství)*, *Vojenská história*, 2005, č. 3, s. 4–10.

dědic opolského knížectví opět vstupuje do normálních vztahů s panovníkem i okolními zeměpány.²²

Za života Bolka IV. nelze podle mého soudu hovořit o výraznějších mocenských strategiích jeho syna. Prameny, které máme k dispozici, naznačují spíše, že jako hlavního strůjce mocenského vystupování opolského knížectví je nutno vidět Bolka IV. a také jeho bratra Bernarda, v jejichž stínu se Bolek mladší nacházel. Situace se proměnila v okamžiku smrti Bolka staršího (†1437), kdy si jeho část opolského knížectví rozdělili synové Bolek, Mikuláš a Jan. Bolek stanul po boku svého strýce Bernarda v čele opolského knížectví a v následujících letech z této pozice velmi výrazně zasahoval do dění ve Slezsku. Ačkoliv nikdy nesídlil v rezidenčním městě Opoli, které přenechal mladšímu bratru Mikuláši, jeho pozice byla nezpochybnitelná a ve čtyřicátých i padesátých letech vystupoval ve shodě s ostatními členy rodu jako sebevědomý vládce knížectví. Během dělení majetků po smrti svého otce získal zbývající části svých měst Horního Hlohova, Prudniku, Krapkowic a dalších, ze kterých učinil centrum své moci a systematicky se snažil budovat sevřenou doménu v podhůří Jeseníků.²³

V daném kontextu není překvapivé, že jeho pozornost upoutalo opavské knížectví, kde po smrti Přemka Opavského vládli jeho synové, potýkající se se značnými finančními obtížemi. Vévoda Přemek zemřel již v roce 1433 a podle jím učiněné závěti měl v čele knížectví stanout jeho nejstarší syn Václav, mezi jehož hlavní úkoly patřilo zabránit štěpení země na menší části ovládané jeho bratry.²⁴ Jakkoliv se Václav Opavský snažil dostát naznačeným požadavkům, jeho sourozenci si brzy po otcově skonu vynutili rozdělení země na jednotlivé úděly. Největší aktivitu v tomto směru vyvíjel Mikuláš Opavský, dlouhodobě se potýkající s nedostatkem finančních prostředků. Po dohodě s Václavem mu byla vyčleněna oblast Hlubčicka, včetně stejnojmenného města, dále pak městečko Zlaté Hory a blízký hrad Edelštejn. Nedaleké zlatonosné doly si ponechali ve správě všichni bratři. O vlastní úděly se přihlásili také zbývající potomci Přemka Opavského, Arnošt a Vilém, kteří si společně s Václavem rozdělili město Opavu a další majetky náležící opavskému knížectví. Jak poznamenal Dalibor Prix, Mikuláš ale brzy pochopil, že správa vlastního údělu s sebou nese mnohé těžkosti a získané zboží obratem prodal nejstaršímu bratru, který si ponechal město Hlubčice, kde v následujících letech často pobýval.²⁵

Dluhy, se kterými se museli opavští Přemyslovci potýkat, byly do značné míry dědictvím po jejich otci a úzce souvisely s obdobím husitských válek, které kladly na

22 Starší bádání se často domnívalo, že husitská minulost Bolka V. vedla k jeho izolaci v prostředí slezských knížat. Viz Roman HECK, *Piastowie śląscy a Królestwo Polskie w XIV–XV w.*, in: *Piastowie w dziejach Polski. Zbiór artykułów z okazji trzechsetnej rocznicy wygaśnięcia dynastii Piastów*, ed. TÝŻ, Wrocław 1975, s. 69–96. Tuto tezi je nutno přehodnotit, nedlouho po bratislavském setkání figuroval mladý Piastovec jako prostředník mezi Zikmundem a Vratislaví. Srov. ApW, AmW, č. mik. T51483. Císař mu také poskytl pomoc proti raubitterům sužující jeho državy. Viz *Regesta Imperii* XI, 2, č. 12106. Listinu přetiskl a dobový kontext nastínil Hubert ERMISCH, *Schlesiens Verhältnis zu Polen und zu König Albrecht II.*, *Zeitschrift des Vereins für Geschichte und Alterthums Schlesiens* 20, 1875, č. 2, s. 441.

23 Zbývající části se nacházely v držení Bernarda Opolského, který je po smrti svého Bratra Bolka IV. přenechal jeho synovi. Srov. LBUS II, č. 33, s. 330.

24 Přemkovu závěť otiskl Jan KAPRAS, *Testament knížete Přemka a jeho provedení*, *Věstník Matice opavské*, 15, 1907, s. 1–7. Podrobně M. ČAPSKÝ, *Vévoda Přemek*, s. 301–303.

25 D. PRIX, *Vévoda Václav II. Opavský a Hlubčický*. Část II, s. 194–195. K dělení opavského knížectví srovnaj Gottlieb BIERMANN, *Geschichte der Herzogthümer Troppau und Jägerdorf*, Teschen 1874, s. 196–200.

Přemka Opavského a jeho syny značné nároky v oblasti financí.²⁶ Čím dál častěji tak byli místní zeměpáni nuceni přistupovat k odprodeji majetku, aby získali tolik potřebnou hotovost. Signifikantní je v tomto kontextu prodej třebovického hradu, včetně příslušenství pánům z Kornic.²⁷ Jejich pozici oslabovalo také dění ve Slezsku v druhé polovině třicátých let, kde v souvislosti se snahou polské diplomacie prosadit prince Kazimíra na český trůn, operovalo opakovaně polské vojsko. Absence ústřední autority vedla rovněž k drobným konfliktům mezi jednotlivými slezskými knížaty. Typickým příkladem může být vyplnění Hlubčic ze strany Mikuláše Ratibořského z vedlejší přemyslovské linie a následné odvetné akce Václava Opavského.²⁸

Je možné, že již v tomto období Bolek V. sledoval události v opavském knížectví a přemýšlel nad případnými zisky, které mu z nich mohly plynout, nicméně v daný okamžik se mu nejspíše nedostávalo možností, jak do situace zasáhnout. Polské vojsko plenící hornoslezská knížectví tvrdě udeřilo na jeho državy a mladý kníže se tak musel nedlouho po smrti svého otce vyrovnávat s následky válečných operací na svém území.²⁹ Poplnění jeho údělu pravděpodobně nebylo v takovém rozsahu, jak se domnívalo starší bádání, protože již počátkem roku 1440 měl dostatek finančních prostředků na to, aby mohl poskytnout půjčku Václavovi Opavskému. Starší bádání také předpokládalo, že Bolkova finanční hotovost pocházela z kořisti, kterou opolský zeměpán nashromáždil během husitských válek. Ve světle současného výzkumu se toto tvrzení nezdá jako udržitelné. Opolský kníže vystupoval jako spojenec polních vojsk, ale nejspíše nemůžeme nadále spojovat se zmíněnou rolí výraznější finanční obohacení. Na čas se mu podařilo ovládnout hrady Märzdorf a Gryzow, ale výraznějších úspěchů nedosáhl. Dobové prameny častěji hovoří o porážkách, jež mu ušředřili oponenti husitů. Kořeny Bolkovy finanční situace je nutno hledat v odlišné oblasti. Nabízí se varianta, že mladý Piastovec dokázal vytěžit maximum ze scelení svého údělu, ke kterému došlo o několik let dříve po smrti Bolka IV.³⁰ Půjčka zadluženému Václavovi Opavskému je výrazným předělem v mocenském vystupování opolského knížete – od této chvíle můžeme již oprávněně hovořit o Bolkově snaze získat co nejvíce majetků opavských Přemyslovců. Jak uvidíme dále, opolský kníže dokázal využít řadu rozličných nástrojů, aby dosáhl vytyčeného cíle.

26 Zadlužení opavských Přemyslovců zmapoval na příkladu Přemka Opavského M. ČAPSKÝ, *Vévoda Přemek*, s. 307–312. Srov. také D. PRIX, *Vévoda Václav II. Opavský a Hlubčický*. Část I, s. 152–192.

27 Viz Jan KAPRAS, *Pozůstatky knih zemského práva knížetství opavského II. Desky zemské*, Historický archiv 31, 1908, č. 68, s. 31. Na prodej třebovického hradu poukázal v souvislosti s dluhy opavských Přemyslovců již D. PRIX, *Vévoda Václav II. Opavský a Hlubčický*. Část II, s. 198.

28 Napadení Hlubčic zachytila tzv. Ratibořská kronika. Viz. *Ratiborer Chronik, Zeitschrift des Vereins für Geschichte und Alterthum Schlesiens* 4, ed. Augustin WELTZEL, 1862, s. 117.

29 Postup polských oddílů důkladně zmapoval R. HECK, *Tabor a kandydatúra jagiellońska w Czechach (1438–1444)*, Wrocław 1964, s. 154–155. O polské kandidatuře nově Jarosław NIKODEM, *Polskie elity polityczne a problem następstwa tronu w Czechach po śmierci Zygmunta Luksemburskiego*, in: *Elity i masy w społeczeństwach Czech i Polski w średniowieczu i wczesnych czasach nowożytnych*, edd. Agnieszka Januszek –Sieradzka – Henryk Gmiterek – Wojciech Iwańczak – Paweł Kras, Lublin 2016, s. 217–244. Bolek V. byl v důsledku válečných události přinucen výměnou za uzavření příměří uznat Kazimíra za českého krále. Srov. *Monumenta mediaevi historica res gestas Poloniae illustrantia, t. II, Codex epistolaris saeculi decimi quinti* (dále jen MMAH), edd. A. SOKOŁOWSKI – J. SZUJSKI, Kraków 1876, č. 98, s. 94–96. Opavští Přemyslovci se tomuto kroku obratně vyhnuli. Viz M. ČAPSKÝ – D. PRIX, *Slezsko v pozdním středověku*, s. 410–411.

30 K Bolkově vystupování na straně kališníků nejnověji M. WOŹNY, *Działalność polityczna Bolka V*, s. 89–103. Případně D. RADEK, *Itinerář Bolka V. Opolského*, s. 103–111.

Opavský zeměpán se na sklonku třicátých let dostával do čím dál hlubší krize a byl postupně nucen k rozsáhlým zástavám knížecí domény.³¹ V narůstající nouzi se obrátil na opolského knížete, který se vzápětí stal jeho věřitelem. Volba Bolka V. se může jevit překvapivá vzhledem k absenci pramenů, které by dokládaly jejich vzájemné kontakty v předchozích letech. Na počátku čtyřicátých let ale dochází k vzájemnému utužování vztahů mezi oběma hornoslezskými rody, a to na pozadí širších procesů probíhajících ve slezském prostoru. Z opolského knížete, v předcházejících letech obestřeného stigmatem hereze, se postupně stával významný hráč na mocenském poli Slezska a jedna z ústředních postav konstituujícího se spolku hornoslezských knížat.³² Místní knížata se pravidelně setkávala na sněmech a můžeme se pouze domnívat, zda při podobné příležitosti byla také probírána otázka případné finanční pomoci opavskému Přemyslovcovi. Podobný předpoklad se ale jeví pravděpodobným a k finální dohodě mezi oběma zeměpány došlo v dubnu roku 1440 v Prudniku, kde byly vystaveny listiny stvrzující zástavu Edelštejnu a Zlatých Hor včetně příslušenství za 800 kop grošů pražské míry.³³ O samotném jednání jsme dobře informováni díky zachycené výpovědi Hynka Meinholta, rytíře usazeného na hradu Kaltenštejn, který byl jako Bolkův komoří přítomen vyjednávání mezi oběma zeměpány. Ačkoliv samotná výpověď je pozdní a vypovídajícímu bylo během setkání v Prudniku přibližně 16 – 17 let, přináší celou řadu zajímavých informací dotýkajících se mocenského vystupování a reprezentace opolského knížete.³⁴ Hynek Meinholt nebyl jediný, kdo před svědky vypovídal o zástavách opavských Přemyslovců, a tyto výpovědi jasně dokládají snahu tamních zeměpánů získat zpět zastavené zboží, a to hluboko do druhé poloviny patnáctého století.

Setkání dvou knížat při takto významné příležitosti nepochybně provázala celá řada festivů, pomocí kterých se opolský kníže snažil demonstrovat své postavení a posílit svou prestiž. Z výše zmíněné výpovědi víme, že Bolek V. nechal připravit na počest Václava Opavského slavnostní hodování, kterému předcházel lov v nedalekých lesích. O tom, jak hostina probíhala, nic bližšího nevíme, nicméně můžeme se v uvedeném případě opřít o celou řadu analogií ze slezského prostředí. Lze předpokládat, že Bolek co by hostitel, kladl podobně jako jiná knížata důraz zejména na množství podávaných jídel, které v symbolické rovině demonstrovaly postavení a moc hostitele. Jak v nedávné době poukázal Martin Čapský, soudobí komentátoři často kritizovali množství zkonsumované při podobných příležitostech na knížecích dvorech.³⁵ Vzhledem k opatrné poznámce Hynka Meinholta, že před

31 Proces zachytil D. PRIX, *Vévoda Václav II. Opavský a Hlubčický*. Část II, s. 215 pozn. č. 289.

32 Podrobně M. ČAPSKÝ, *Zrození země. Komunikující společenství pozdně středověkého Slezska*, Praha 2013, s. 126–127.

33 Kopa byla v listině stanovena na 60 grošů. Viz Registrum, f. 177r. Listinu edičně zpřístupnil LBUS II, č. 43, s. 506.

34 Výpověď proběhla až v roce 1482 před vratislavským biskupem Janem. Srov. CDS VI, s. 216–217. Biskupský hrad Kaltenštejn získal Hynek Meinholt formou zástavy až v roce 1472. Srov. P. KOUŘIL – D. PRIX – M. WIHODA, *Hrady českého Slezska*, s. 211.

35 M. ČAPSKÝ, *Splendor Silesiae. Rituály, ceremonie a festivity na dvorech slezských knížat*, in: Slavnosti, ceremonie a rituály v pozdním středověku, edd. Martin Nodl – František Šmahel, Praha 2014, s. 230–231. Množství vypitých nápojů a obžerství kritizoval ve vztahu k obyvatelům české království také Eneáš Silvius Piccolomini. Viz Enea SILVIO, *Historia Bohemica – Historie česká*, edd. Dana Martínková – Alena Hadravová – Jiří Matl, Praha 1998, s. 13.

samotným vyhotovením zástavních listin si opolský kníže musel odpočinout, je pravděpodobné, že setkání v Prudniku nevybočovalo v daném ohledu ze zažitých zvyklostí.³⁶

Podobně signifikantní je z hlediska knížecí reprezentace také stručná zmínka o lovu, který předcházel hostině. Ve dvorském prostředí slezských knížat se v souladu s dobovými trendy lov stával důležitou aktivitou, jejíž význam nespočíval pouze v rovině dvorské zábavy, ale je možné jej chápat také jako činnost, která poukazovala na specifičnost aristokratických vrstev a umožňovala šlechticům dávat na odív výlučnost své sociální vrstvy. Lov byl samozřejmě také příležitostí k demonstrování fyzických schopností jednotlivých aristokratů, přičemž soudobá společnost kladla značný důraz na odpovídající vybavení, které nezdědka zahrnovalo zvláštní oděv, zbraně a podobně.³⁷ Neméně podstatná byla také rovina sociální interakce, jež zjevně hrála důležitou roli ve zmíněném konkrétním případě. Během lovu mohla probíhat celá řada politických jednání a utužování vazeb.³⁸ Důležitá byla rovněž volba místa, kde se lov odehrával a lze předpokládat, že lesy rozkládající se v blízkosti Bolkovy domény v podhůří Jeseníků byly pro podobné aktivity vhodné a z hlediska knížecí reprezentace mohly sloužit opolskému zeměpánovi více než uspokojivě.

Václav Opavský se výměnou za výše zmíněnou částku osmi set kop grošů nevzdával pouze důležitého zeměpanského města Zlaté Hory a hradu Edelštejnu, ale postoupil opolskému knížeti také právo výkupu rodinných klenotů, které byl již v předcházejících letech donucen zastavit u židovských věřitelů v biskupské Nise. Jednalo se o část stříbrného pokladu opavských Přemyslovců a Bolek V. je vzápětí vykoupil prostřednictvím niského měšťana Hanuše Scholze.³⁹ Zoufalství opavského zeměpána dokládá také následující akt, prostřednictvím kterého zastavil Bolkovi cennosti své ženy, jež se staly důležitou součástí jeho reprezentačních strategií, jak dokládá výpověď Jiríka Stoše z Albrechtic. Jmenovaný potvrdil, že Bolek užíval při slavnostních příležitostech zlatou korunu a stříbrný pozlacený roh společně s velkými pozlacenými poháry, o kterých sám tvrdil, že patřily Alžbětě Opavské.⁴⁰ Lze předpokládat, že Václav Opavský pomýšlel na opětovné vykoupení zástav v okamžiku, kdy se zlepší jeho finanční situace, nicméně opolský kníže se těchto snah dokázal obratně zbavit zakomponováním klauzule o navýšení zástavní sumy o částky vydané na udržování či případné opravy zastavených majetků.⁴¹ Daná pasáž se stala opavským Přemyslovcům osudná. Hrad Edelštejn přibližně v polovině čtyřicátých

36 CDS VI, s. 217.

37 K lovu ve dvorském prostředí Slezska podrobně M. ČAPSKÝ, *Splendor Silesiae*, s. 236–237. Srov. také TÝŽ, *Lov a jeho role na dvorech slezských knížat*, *Mediaevalia historica Bohemica* 12, 2009 (Supplementum 3. Dvory a rezidence ve středověku III.), s. 207–222. Obecně k významu lovu v prostředí Piastovců viz Agnieszka SAMSONOWICZ, *Łowiectwo w Polsce Piastów i Jagiellonów*, Wrocław – Warszawa – Kraków 1991. Srov. také heslo Lov v Jacques LE GOFF – Jean-Claude SCHMIDT, *Encyklopedie středověku*, Praha 2002, s. 368–378.

38 Je otázkou, zda oba zeměpáni projednávali také ustanovení hornoslezského knížecího spolku, ke kterému došlo jen o několik měsíců později. Srov. ApW, AmW, č. mik. T52126.

39 *Registrum*, f. 156.

40 *Registrum*, f. 383r. Na význam rodových klenotů upozornil M. ČAPSKÝ, *Poklady slezských knížat – rodové jmění i nástroj každodenní reprezentace*, *Acta historica Universitatis Silesianae Opaviensis* 1, 2008, s. 321–336.

41 *Registrum*, f. 177r. Jak poznamenal Dalibor Prix, podobné klauzule byly běžnou součástí zástavních listin. Viz D. Prix, *Vévoda Václav II. Opavský a Hlubčický*. Část II, s. 203.

let vyhořel a Bolek V. následně zahájil velkorysou přestavbu, jež zapříčinila, že opevnění hradu bylo jedno z nejmodernějších ve Slezsku a vynaloženou částku přičítel v duchu doplňkové klauzule k výši zástavní sumy.⁴²

Zisk Edelštejnu a Zlatých Hor představoval významný bod v mocenských strategiích opolského knížete. Kromě samotného rozšíření vlastní domény získal také nezanedbatelný příjem plynoucí z držby důležitého města opavského knížectví a snad také podíl na výnosech nedalekých zlatonosných dolů. Nejspíše ale nelze předpokládat, že těžba zlata by od této chvíle tvořila hlavní položku v Bolkových příjmech. Těžba u Zlatých Hor pravděpodobně nevnášela větší částky a je otázkou do jaké míry zde ve sledovaném období probíhaly těžební činnosti. Většina badatelů situuje rozkvět tamních dolů až do počátku sedmdesátých let patnáctého století a spojuje je s převzetím Zlatohorska vratislavskými biskupy.⁴³ Nezanedbatelný byl také samotný hrad Edeštejn nacházející se v blízkosti biskupských držav na Jesenicku a představující zdroj trvalého znepokojení pro vratislavského biskupa, jehož vztahy s opolským knížetem byly často napjaté a několikrát eskalovaly do podoby ozbrojených střetnutí. Ostatně, význam hradu plně docenil Jiří z Poděbrad, který jej převzal po smrti Bolka V. a intenzivně využíval jeho vojenských možností ve válce se slezskou opozicí v druhé polovině šedesátých let.⁴⁴

Majetky získané na moravsko-slezském pomezí rozšířil zakrátko Bolek V. o biskupské město Hlucholazy a v kontextu této práce je příznačné, za jakých okolností došlo k jeho převzetí. Opět se zde ukazuje provázanost s opavskými Přemyslovci, tentokrát s Vilémem Opavským, který byl po smrti Půty z Častolovic přijat za pána minsterberského knížectví. Nebyl jediným uchazečem o dědictví po Půtovi a o tom, kdo bude vládnout v minsterberském knížectví, měly rozhodnout zbraně. Vilém Opavský se zakrátko ocitl na straně odpůrců vratislavského biskupa, který v táhlém sporu sledoval vlastní zájmy a v intencích dobového válečnictví začal napadat biskupské statky zejména v niském knížectví. Jedním z jeho cílů bylo město Hlucholazy, které bez větších obtíží dobyl před vánočními svátky roku 1444.⁴⁵ Město, jehož hrady nejspíše nebyly v dobrém stavu, bylo dříve toho roku vyplněno Jiříkem Stošem z Albrechtic a dalšími bojovnými šlechtici z opavského knížectví.⁴⁶ Jiřík Stoš se také v barvách opavského knížete účastnil obsazení Hlucholaz, které si podržel ve svém vlastnictví a za navrácení do biskupských rukou požadoval značné výkupné ve výši 1500 uherských zlatých. Tato suma byla pravděpodobně mimo finanční možnosti

42 *Registrum*, f. 180v. Bolek odmítal vykoupení zástavy právě pomocí argumentů ohledně navýšení hodnoty zboží zapříčiněné přestavbou. Ke stavebnímu vývoji hradu srov. P. KOUŘIL – D. PRÍX – M. WIHODA, *Hrady českého Slezska*, s. 71–86, případně Pavel KOUŘIL – Miroslav PLAČEK, *Edelštejn a Leuchtenštejn – dva hrady u Zlatých Hor*, okres Bruntál, Časopis Slezského muzea, série B 37, 1988, č. 1, s. 29–35. Požár Edelštejnu potvrzuje také Bolkovo privilegium vystavené pro město Zlaté Hory z důvodu zničení původních listin v důsledku požáru hradu. Srov. Státní okresní archiv Opava, Archiv města Zlaté hory 1426–1945, inv. č. 1.

43 Srov. Jaromír NOVÁK, *Vývoj dolování na území jihovýchodního Opavska až do Bílé hory*, Časopis slezského muzea, série B 28, 1979, s. 173–180.

44 Ke vládě Jiřího z Poděbrad nově Václav FILIP – Karl BORCHARDT, *Schlesien, Georg von Podiebrad und die römische Kurie*, Würzburg 2005. Případně M. ČAPSKÝ – D. PRÍX, *Slezsko v pozdním středověku*, s. 388–392.

45 SRS XII, *Geschichtsschreiber Schlesiens des XV. Jahrhunderts*, ed. Franz WACHTER, Breslau 1883, s. 59. Podrobně Jakub MAMULA, *Jiřík Stoš z Albrechtic – opovědník nebo zemský škůdce?*, Acta historica Universitatis Silesianae Opaviensis 1, 2008, s. 76–77.

46 Zprávu o napadení Hlucholaz přináší opět Sigmund Rosicz, viz SRS XII, s. 58.

vratislavského biskupa, jemuž se zároveň nedostávalo žádných dalších prostředků, jak město získat zpět. Jiřík Stoš se v nastalé situaci obrátil na opolského knížete Bolka V., který mu již v dubnu následujícího roku vyplatil řečenou sumu.⁴⁷

Nebylo to poprvé, co se opolský zeměpán setkal s Jiříkem Stošem, který v té době byl již známou postavou moravsko-slezského pomezí, zejména díky bojovým akcím, jež se pohybovaly na hraně soudobého práva. K jejich prvnímu setkání, které jsme schopni postihnout v pramenech, došlo již v roce 1440, tedy v roce, kdy Bolek V. získal Edeštein a Zlaté Hory. Je možné, že Jiřík Stoš se jako vazal opavského knížete účastnil setkání obou zeměpánů a při té příležitosti nadnesl opolskému knížeti záležitost svého sporu s představiteli těšínských Piastovců. V září téhož roku poté Bolek V. stvrdil dohodu mezi Václavem Těšínským, Alžbětou Těšínskou a Jiříkem.⁴⁸

Město Hlucholazy vhodně doplňovalo doménu opolského zeměpána a z hlediska mocenského rozložení sil představovalo vítané oslabení vratislavského biskupa. Při bližším pohledu na celou událost se nabízí otázka, zda kroky, které Jiřík Stoš podnikl, nebyly koordinované s plány opolského zeměpána. Rychlost, s jakou mu nabídl odkup města, tomu nasvědčuje. Podobně příznačná je také požadovaná částka, která byla pravděpodobně úmyslně nastavena takto vysoko a kalkulovala se špatnou finanční situací vratislavského biskupství. Na druhou stranu pro Bolka V. nejspíše nebyl problém danou sumu zaplatit.⁴⁹ Jak již víme, otázka příjmů opolského knížete je zahalena mlčením pramenů, nicméně v tomto konkrétním případě je legitimní předpokládat, že peníze vynaložené na zisk Hlucholaz alespoň částečně plynuly ze zjetí krakovských kupců, jimž opolský zeměpán zabavil veškeré zboží atakující dle Jana Dlugosze hodnotu dvě stě tisíc zlatých. Krakovský kronikář nejspíše přeháněl, je ale evidentní, že Bolek V. získal oloupením krakovských kupců značné finanční prostředky, z nichž minimálně část obratem použil na rozšíření vlastní domény.⁵⁰ Nastalou situaci byl přinucen akceptovat i vratislavský biskup. V červenci vydal děkan vratislavské katedrály Mikuláš Stock listinu, kterou Hlucholazy oficiálně přešly do Bolkových rukou formou zástavy. Opolský kníže město držel až do roku 1450, kdy biskup Petr Novák shromáždil dostatečné prostředky na jeho zpětné vykoupení.⁵¹

Dosud jsme se v analýze mocenských strategií opolského knížete pohybovali hlavně v oblasti materiálních statků a rozšiřování domény vycházejících z úzkých kontaktů, které Bolek V. navazoval ve sféře slezských knížat. Mocenské vystupování Bolka V. bylo ale značně širší a zahrnovalo celou řadu promyšlených nástrojů, které upevňovaly jeho postavení a zvyšovaly jeho prestiž. Některé z nich již byly naznačeny výše. Problematika zisku Hlucholaz ze strany Bolka V. naznačuje, jakými cestami se v následujících letech

47 Srovnej SRS XII, s. 59. Podrobně J. MAMULA, *Jiřík Stoš*, s. 77–78.

48 ApW, fond Dokumenty miasta Wrocławia nr 2527, č. Mik. T51159.

49 Podobnou interpretaci naznačil již Z. BERESZYNSKI, *Sprawcy i polityczne tło napadów*, s. 192.

50 Jan DLUGOSZ, *Roczniki, czyli kroniki sławnego Królestwa Polskiego ks. 12* (dále jen Roczniki XII), Warszawa 2009, s. 329–330. Troufalý čin opolského knížete byl reakcí na kroky Jana Szafrance, jež poplenil jeho území. Viz *Tamtéž*, s. 322. Napadení krakovských kupců také stojí v počátcích zapojení Bolka V. do dlouholetého konfliktu slezských knížat s polským královstvím označovaného v historiografii jako tzv. válka o Siewierz. Viz dále.

51 Zástavu vykoupil za 1400 zlatých. Viz *Wykaz regestów dokumentów Archiwum archidiecezjalnego we Wrocławiu*, ed. Wincenty URBAN, Warszawa 1970, č. 1013, s. 159. Zikmund Rosicz uvádí částku 1600 zlatých. Srov. SRS XII, s. 61.

ubíraly mocenské záměry opolského knížete. Podobně jako mnozí další soudobí aristokraté se i Bolek V. systematicky prezentoval jako rytíř a válečník.⁵² Jak dokládá případ Jiřka Stoše, takto pojatá sebeprezentace byla přitažlivá pro množství nižších šlechticů z hornoslezského prostoru, kteří v opolském knížeti viděli postavu schopnou jim zajistit tolik potřebnou kořist plynoucí z válečných akcí. Naopak Bolek V. potřeboval vzhledem k mocenské situaci čtyřicátých a padesátých let ve svých řadách zkušené válečníky. Okolí knížete se tak rekrutovalo nejenom z vlastních vazalů, pocházejících z opolského knížectví, ale nezřídka obsahovalo také jména šlechticů z opavského knížectví či obecně moravsko-slezského pomezí.

Napadením krakovských kupců se opolský zeměpán ocitl v široké koalici hornoslezských knížat, zapojivších se do války proti polskému království, ačkoliv vzhledem k situaci v království by bylo přesnější hovořit o válce proti krakovskému biskupovi Zbyhňevu Olešnickému, která v průběhu času přerostla do celokorunní záležitosti a zasáhla značnou část slezsko-malopolského pohraničí. Okolnosti a jednotlivé etapy bojů jsou v dějepiscectví poměrně dobře zmapovány, omezím se proto pouze na základní události, nutné pro pochopení vystupování Bolka Opolského.⁵³ Jak poznamenal Andrzej Nowakowski, Zbyhňev Olešnický podobně jako celá řada dalších pozdně středověkých prelátů usiloval o vytvoření vlastní domény nezávislé na světské moci.⁵⁴ Za tímto účelem se pokusil získat majetky zadlužených těšinských Piastovců v oblasti Siewierze. Ti jeho nabídce vyhověli a na sklonku roku 1443 mu prodali řečené území za 6000 hřiven pražských grošů. Hned v lednu následujícího roku zaplatil krakovský biskup první splátku ve výši 2000 hřiven a chystal se k převzetí zakoupeného zboží. Zbývající hornoslezská knížata se proti biskupským plánům ohradila a pod vedením dávného vítěze nad husity z bitvy u Rybníka Mikuláše Ratibořského, přistoupila k vojenským akcím na malopolské hranici. Po přistoupení opolských knížat Bolka a Bernarda se složení bojujících knížat více méně překrývalo se členy hornoslezského knížecího spolku z roku 1440, můžeme proto opatrně předpokládat, že postup vůči Zbyhňevu Olešnickému byl průběžně koordinován na půdě sněmů a dalších setkání hornoslezských zeměpánů.⁵⁵

Hornoslezská knížata úmyslně využívala komplikované situace v polském království, kde po smrti Vladislava III. v bitvě u Varny došlo ke chvilkovému období bezvládi, než na trůn nastoupil princ Kazimír.⁵⁶ Hranice mezi polským královstvím a slezskými knížectvími se tak na několik následujících let stala dějištěm celé řady pustošivých nájezdů, podnikaných oběma stranami, které pokračovaly i po korunovaci Kazimíra

52 Problematikou rytířství se zabýval Wojciech IWAŃCZAK, *Po stopách rytířských příběhů. Rytířský ideál v českém písemnictví 14. století*, Praha 2001.

53 Tzv. válku o Siewierz nově shrnul Jerzy SPERKA, *Kazimierz Jagiellończyk wobec księztw górnośląskich. Zarys relacji politycznych*, in: *Jagiellonowie i ich świat. Dynastia królewska w drugiej połowie XV i w XVI wieku*, edd. Bożena Czwojdrak – Jerzy Sperka – Piotr Węcowski, Kraków 2016, s. 91–116.

54 Andrzej NOWAKOWSKI, *Dzieje ustroju i prawa księstwa siewierskiego*, Warszawa 1993, s. 22.

55 Počátky konfliktu důkladně popsal A. NOWAKOWSKI, *Dzieje ustroju i prawa*, s. 22–26. Srovnej také Zdzisław NOGA, *Zbigniew Oleśnicki a księstwo siewierskie*, in: *Zbigniew Oleśnicki. Książę Kosciola i maz. stanu: Materiały z konferencji*, edd. Feliks Kiryk – Zdzisław Noga, Kraków 2006, s. 103–107. Zakládající listina spolku viz ApW, AmW, č. mik. T52126. K vystupování spolku podrobně M. ČAPSKÝ, *Zrození země*, s. 128–129. Mikuláše Ratibořského do čela knížat umístil J. DLUGOSZ, *Roczniki XII*, s. 322–323.

56 Mládí a nástup Kazimíra Jagellonského na polský trůn přehledně nastínil Marian BISKUP – Karol GÓRSKI, *Kazimierz Jagiellończyk. Zbiór studiów o Polsce drugiej połowy XV wieku*, Warszawa 1987, s. 9–18.

Jagellonského.⁵⁷ Jak v nedávné době upozornil Zbigniew Bereszynski v pozadí těchto nájezdů můžeme vidět postavu Bolka V., který systematicky organizoval hornoslezskou šlechtu a jejím prostřednictvím škodil malopolskému pohraničí.⁵⁸ Není náhodou, že celou řadu těchto válečníků tvořili zástupci šlechty z opavského knížectví, jelikož tamní Přemyslovci se na rozdíl od ratibořské větve rodu do konfliktu nezapojili. Jejich vazalové, vedeni touhou po kořisti, jež z válečných operací vyplývala, se tak postupně přidávali pod korouhve opolského knížete, zakládajícího si v duchu rytířského étosu na svých válečnických dovednostech.

O blízkých kontaktech s Jiřikem Stošem byla již řeč a vzhledem k jeho minulosti není překvapením, že se také účastnil nájezdů na polské pohraničí. Nebylo to poprvé, již před vypuknutím konfliktu o Siewierz stál v čele loupeživých rytířů, kteří v polovině třicátých let napadli a vyplenili pohraniční městečko Klobuck.⁵⁹ Mezi dalšími válečníky, jež se v Bolkových službách účastnili bojů, byli pánové z Vladěnina, pocházející z vedlejší větve významného hornoslezského rodu Fulštejnů.⁶⁰ V pozdním středověku již byli pevně zakotveni v prostředí moravsko-slezského pomezí a běžně se s nimi setkáme na předních pozicích knížectví. Již zmiňovaný Zbigniew Bereszynski situuje počátky jejich styků s Bolkem V. nejpozději do období po smrti Václava Opavského, kdy se jeho dědicové snažili získat zpět zastavené majetky a Mikuláš starší z Vladěnina byl součástí výpravy, jež měla vyjednávat s opolským knížetem.⁶¹ Můžeme ale předpokládat, že jejich vzájemné kontakty byly staršího data a pravděpodobně příliš nepochybíme, když je dáme do souvislosti se sbližováním opolského knížete s představiteli opavských Přemyslovců na sklonku třicátých let. Pokud dopřejeme sluchu krakovskému kronikáři Janu Długoszovi, tak zjistíme, že považoval rodové sídlo pánů z Vladěnina za jedno z nejhorších center slezských raubitterů znepokojujících slezsko-malopolské pomezí. Długoszovy soudy byly nepochybně ovlivněny pustošivým nájezdem na pohraniční město Będzin, který uskutečnil Mikuláš starší společně se stejnojmenným synem v roce 1447. Długosz vysvětluje úspěch jejich nájezdů skutečností, že král opustil zemi a vydal se na Litvu, čímž zároveň upozorňuje na zákeřnost slezských rytířů, kteří útočili pouze, pokud bylo království oslabeno. V kontextu Długoszova díla se jedná o běžnou součást jeho argumentační výbavy, podobnými slovy opisoval také zmiňované přepadení krakovských kupců Bolkem V. Důležité je, že samotný krakovský kronikář uvádí, že pány z Vladěnina v tomto podporovala ostatní slezská knížata.⁶² Podrobným rozbořením dochovaných pramenů prokázal Zbigniew Bereszynski, že oním knížetem v pozadí byl bez větších pochyb opolský kníže. Ačkoliv opolský zeměpán uzavřel společně se svým strýcem Bernardem počátkem roku 1447 příměří, nijak mu

57 Boje na slezsko-malopolské hranici přehledně zmapoval Jerzy RAJMAN, *Pogranicze śląsko-malopolskie w średniowieczu*, Kraków 1998, s. 202–210.

58 Z. BERESZYNSKI, *Sprawcy i polityczne tło napadów*, s. 186.

59 J. DLUGOSZ, *Roczniki XII*, s. 187. Podrobně J. RAJMAN, *Pogranicze śląsko-malopolskie*, s. 202. Srov. také J. MAMULA, *Jiřík Stoš*, s. 74–75.

60 K tomuto významnému rodu moravsko-slezského pomezí nejnověji Petr KOZÁK, *Jindřich Šup z Fulštejna († 1538): Muž na rozhraní epoch*, in: Kostel sv. Martina v Bohušově, Petr Kozák – Dalibor Prix – Michal Zezula a kol., Bohušov – Ostrava 2011, s. 335–364.

61 Z. BERESZYNSKI, *Sprawcy i polityczne tło napadów*, s. 193. Mikuláš z Vladěnina a další účastníci následně potvrdili výsledky jednání samostatnou listinou. *Registrum*, f. 180v.

62 J. DLUGOSZ, *Roczniki XII*, s. 60.

nebránilo v tom, aby proti polskému pohraničí poštvával loupeživé rytíře z řad slezské šlechty a trvale tak znepokojoval krakovské elity.⁶³

Zmínit můžeme také rod Běsů, další z významných hornoslezských rodů, jejichž majetky se rozprostíraly kromě opolského také v břežském knížectví a v oblasti moravsko-slezského pomezí. Příslušníky rodiny Běsů bychom už od dvacátých let našli mezi členy Bolkova dvora, kde se často setkáváme například s Hynczem Běsem či Mikulášem. O významu tohoto rodu pro opolského knížete svědčí také skutečnost, že za svou druhou manželku pojal dceru Hyncze Běse Hedviku.⁶⁴ Vzhledem k faktu, že Bolek se předtím formálně nerozvedl se svou první ženou Alžbětou z polského rodu Granowských, vyvolala jeho druhá svatba rozsáhlou kritiku nejenom ze strany krakovského kronikáře Dlugosze.⁶⁵ Vzhledem k úzkým vazbám nepřekvapí, že Běsové se účastnili nájezdu na Będzin a pravděpodobně také celé řady dalších.⁶⁶

Jak Bolek V. nakládal s takto vytvářeným sociálním kapitálem? Pokud pomineme zřejmý vojenský aspekt, kdy bojovné rytířstvo z opavského knížectví válčilo ve prospěch opolského zeměpána, můžeme takto získaný sociální kapitál zasadit do širší koncepce mocenských strategií opolského Piastovce. Je evidentní, že Bolek V. již od počátku čtyřicátých let usiloval o co nejširší zisky na úkor opavských Přemyslovců, jejichž slabost vyhovovala jeho záměrům. Nejenom, že formou zástavy získal část území náležejícího do opavského knížectví, ale prostřednictvím postupně stupňovaných nároků získal také rodové klenoty, jak již bylo řečeno. Víme, že tyto klenoty Bolek V. pravidelně používal a dával je na odív. Minimálně v symbolické rovině se tak prezentoval jako pán opavského knížectví dávno předtím, než v padesátých letech získal zbylé části knížectví. Dobré vztahy, které jej pojily s místní šlechtou, umocňovaly jeho dominantní postavení, jemuž opavští Přemyslovci nedokázali odolávat, což se plně projevilo po smrti Václava Opavského (†1446).⁶⁷ Jeho syn Jan vystoupil s požadavky na navrácení Zlatých hor a Edelštejnu, které si nárokoval jako dědictví po svém otci. Bolek V. jeho požadavky odmítl s odkazem na navýšení zástavní sumy v důsledku rozsáhlé přestavby hradu. Ani jedna ze stran nebyla ochotna ustoupit či pokusit se o kompromisní ujednání. Bolek V. obratem sáhl po vojenském řešení a jako demonstraci své síly napadl statky opavského knížete v oblasti Hlubčic. Je signifikantní, že na těchto útocích se podíleli také páni z Vladěnána, vazalové opavských knížat, kteří se ale po výše popsáných událostech orientovali na opolského zeměpána a neváhali se pod jeho vlivem obrátit proti Janu Hlubčickému.⁶⁸

63 Z. Bereszynski navázal na starší úvahy Jerzy Rajmana, který tuto souvislost také naznačil. J. RAJMAN, *Pogranicze śląsko-matopolskie*, s. 205–206. Znění příměří přináší *Codex diplomaticus Poloniae IV.* (dále jen CDP IV.), ed. Michael Boniecki, Warszawa 1887, č. XXIV, s. 39–40.

64 Srovnej listinu Bolka V. udělující Hedvice věno na majetcích v opolském knížectví. Viz LBUS II, č. 38, s. 337.

65 Právní komplikace vypluly na povrch po smrti Bolka V, kdy jeho bratr Mikuláš odmítl uznat dědické nároky Hedviky. Srov. nejnověji Anna POBÓG-LENARTOWICZ, *Energiczne władce pobożne Księżniczek i księżnych opolskich portret (prawie) własny*, Opole 2016, s. 119. Stručný portrét Bolkovy první ženy nastínil již Colmar GRÜNHAGEN, *Elisabeth (von Pilcia), Herzogin von Oppeln*, *Zeitschrift für preussische Geschichte und Landeskunde*, 8, 1871, s. 125–128.

66 J. DLUGOSZ, *Roczniki XII*, s. 153. Jan Běs společně s Bolkem a Bernardem Opolskými se v roce 1452 zavázal dodržovat příměří uzavřené s králem Kazimírem. Viz CDP IV, č. XXXV, s. 64.

67 K jeho smrti podrobně D. PRIX, *Vévoda Václav II. Opavský a Hlubčický*. Část II, s. 218, pozn. č. 322.

68 Svědectví o vyplenění Janových majetků v oblasti Hlubčic přináší výpověď Jiříka Stoše, který rovněž uvádí

Opavský kníže rychle pochopil, že se nemůže měřit s mocí opolského knížete a podle svědectví Jiříka Stoše se kajícím vypravil do Horního Hlohova, kde bylo ujednáno příměří. Bohužel, o samotném konfliktu nemáme víc zpráv, ale lze předpokládat, že byl krátký a demonstrace síly opolského knížete měla očekávaný účinek.⁶⁹

Jan Hlubčický byl nepochybně zaražen prudkou reakcí Bolka V., který se v minulých letech systematicky prezentoval jako přítel a spojenec opavských Přemyslovců. Nicméně rozhodně se nehodlal vzdát vlivu a postavení, které si vybudoval v oblasti moravsko-slezského pomezí, naopak v tuto chvíli se dá konstatovat, že jeho záměrem bylo získat celé opavské knížectví a v následujících letech podnikl další kroky s tímto cílem. Rovněž rozsáhlá přestavba Edelštejnu a činnost v dané oblasti svědčí o tom, že si hodlal uvedené majetky udržet a pevně je začlenit do vlastní domény. Je otázkou, zda podobně jako v případě pozdějších držitelů knížectví Jiřího z Poděbrad či Matyáše Korvína pomýšlel opolský zeměpán na předání území svému synovi Václavovi. Minimálně do roku 1453 to můžeme opatrně předpokládat, nejpozději v řečeném roce ale jediný syn Bolka V. zahynul a hlavním dědicem se tak stal jeho bratr Mikuláš.⁷⁰ Nicméně smrt potomka nezabránila opolskému knížeti v dalších aktivitách v oblasti opavského knížectví, což by mohlo nasvědčovat tezi, že v jeho mocenských strategiích nehrálo vytváření domény, kterou by mohl předat svému synovi, hlavní úlohu. Bolek Opolský vždy důsledně vystupoval jako kníže opolského knížectví a je možné, že zisky na slezsko-moravské hranici chápal jako rozšíření samotného opolského knížectví. Toto tvrzení nelze vykládat jako rozbití opavského knížectví a jeho následné začlenění do struktur knížectví opolského, spíše šlo o propojení v osobě knížete, což ve slezském prostoru nebylo nikterak výjimečné. Obdobným způsobem rozšířili opolští zeměpáni pole své působnosti o dolnoslezské břežské knížectví, kde se po smrti Ludvíka II. Břežského ujal vlády Bolkův bratr Mikuláš.⁷¹ Mocenské strategie opolského knížete je proto nutno vnímat z hlediska mocenského vystupování všech představitelů řečeného knížectví.

Neúnosná finanční situace opavských Přemyslovců je v padesátých letech opět přinutila vyhledat pomoc u mocného souseda, jenž jejich prosbám ochotně vyhověl. Nedostatek hotovosti tentokrát sužoval kníže Arnošta, který nejprve prodal opolskému knížeti

pány z Vladěnina. Viz *Registrum*, f. 364.

69 Takto to alespoň uvádí Jiřík Stoš. Srov. *Registrum*, f. 364. Vztahy mezi Janem Hlubčickým a Bolkem byly v následujících letech alespoň částečně narovnány a oba zeměpáni vystupovali společně spolu s dalšími hornoslezskými knížaty ve sporu s moravskými šlechtici. Srov. Moravský zemský archiv Brno, Stavovské listiny, inv. č. 360.

70 Smrt syna zmiňuje opolský kníže v listině, kterou předává jeho majetky Krziztkovi Gassowiczi. Srov. *Registrum*, f. 432. Neznáme přesné datum úmrtí Václava Opolského, ani datum narození nebo jakékoliv další podrobnosti. Badatelé obvykle soudili, že zemřel velmi mladý, snad již před dosažením dospělosti. Srov. *Piastowie*. edd. Stanisław SZCZUR – Krzysztof OŻÓG, Kraków 1999, s. 767. Katarzyna Niemczyk v nedávné době ale upozornila na skutečnost, že v roce 1450 se mladý kníže zřekl nároků na majetky své matky v polském království, což by mohlo svědčit o tom, že v dané době již byl plnoletý. Srov. Katarzyna NIEMCZYK, *Pileccy herbu Topór oraz Pileccy herbu Leliwa i ich związki ze Śląskiem w XIV–XV w.*, in: Rody na Śląsku, Rusi Czerwonej i w Małopolsce: średniowiecze i czasy nowożytne. Stan badań, metodologia, nowe ustalenia, edd. Wioletta Zawitkoska, Anna Póboóg-Lenartowicz, Rzeszów 2010, s. 140–151. Samotný pramen byl zpřístupněn edičně již v devatenáctém století. Viz *Akta grodzkie i ziemskie z czasów Rzeczypospolitej Polskiej z archiwum tzw. Bernardyńskiego we Lwowie*, č. 13, edd. Oktaw Pietruski – Xavery Liske – Antoni Prochaska, Lwów 1888, s. 314–315, č. 4276. Jedná se pravděpodobně o jedinou listinu Václava Opolského, která se dochovala do dnešních časů.

71 Mikuláš se oženil s dcerou Ludvíka II. Břežského, díky finanční slabosti tamních knížat získal celé knížectví později do zástavy. Srov. M. ČAPSKÝ – D. PRÍX, *Slezsko v pozdním středověku*, s. 405–406.

panství Bílovec. Stalo se tak pravděpodobně po smrti staršího z opavských Přemyslovců Viléma, který zemřel na sklonku roku 1452, a Arnošt převzal jeho část knížectví do správy. Autoři monografie Hradu českého Slezska odhadují, že k zástavě Bílovce mohlo dojít mezi léty 1455–57.⁷² Opolský kníže stojící v této době na vrcholu své moci vzápětí získal také zbylé Arnoštovy majetky v opavském knížectví, jež zahrnovaly dvě třetiny knížectví včetně příslušné části rezidenčního města Opavy.⁷³ Dle Z. Bereszynského se tak stal také lenním pánem panů z Vladěnína, se kterými jej pojily rozsáhlé vazby, jak bylo řečeno výše. Bohužel dané tvrzení lze jen obtížně ověřit, poněvadž nemáme podrobnější informace o složení Bolkovy části Opavska a podobně jako u opavských Přemyslovců i tady tápeme při pokusech určit, které části Opavy mu náležely.⁷⁴ Ze skromných zápisů v zemských deskách knížectví víme, že Bolek plnil svou zeměpanskou roli a nejspíše se také pravidelně účastnil zasedání zemského soudu. Součástí jeho dílu byl také opavský hrad vystavěný Přemkem Opavským jako reprezentativní vévodská rezidence a lze oprávněně předpokládat, že jej opolský kníže využíval při pobytech ve městě.⁷⁵

Ziskem Opavy se završily dlouhodobé mocenské strategie opolského knížete směřující k co největší dominanci v prostředí Horního Slezska. Bolek V. v danou chvíli představoval jednu z nejnápadnějších osobností na slezské mocenské mapě. Na moravsko-slezském pomezí vytvořil scelenou majetkovou enklávu, jež se nacházela v jeho držení a kromě majetků v opolském knížectví obsahovala město Zlaté Hory, hrad Edelštejn a velkou většinu opavského knížectví včetně stejnojmenného města.⁷⁶ Jeho pozice v samotném opolském knížectví byla podobně nezpochybnitelná, ačkoliv nikdy nevládl opolskému knížectví samostatně a po smrti otce vystupoval společně s mladším bratrem a strýcem Bernardem jako spoluvládce knížectví. Jediným problémem, jenž mohl zatěžovat mysl Bolka V., byla otázka dědictví. Pracně utvořenou doménu nemohl odkázat svým potomkům, a proto ustanovil svým hlavním dědicem Mikuláše Opolského, který měl společně s Bolkovou druhou ženou Hedvikou získat jeho državy. Mikuláš musel poté, co jeho starší bratr v roce 1460 zemřel, čelit značnému tlaku českého krále Jiřího z Poděbrad, toužícího ovládnout dávnou přemyslovskou držbu a umocnit své postavení ve Slezsku. Jeho pozici komplikovala rovněž roztržka s Hedvikou, která se domáhala svých majetků. V situaci, kdy s dědičnými nároky vystoupila také osvětimská knížata, musel Mikuláš reagovat velmi

72 P. KOUŘIL – D. PRIX – M. WIHODA, *Hrady českého Slezska*, s. 495. Pramen viz *Registrum*, f. 478. Zpráva o zástavě Bílovce je pozdní a váže se k situaci po smrti Bolka V, kdy Jiří z Poděbrad usiloval o zisk jeho dědictví. Z pramene bohužel nelze určit přesnou dataci, kdy opolský kníže získal Bílovec do zástavy. Martin Čapský se domníval, že zástava Bílovce byla součástí již transakce z roku 1440. Viz M. ČAPSKÝ – D. PRIX, *Slezsko v pozdním středověku*, s. 409. Vzhledem k dikci výpovědi, která hovoří o zástavě Bílovce odděleně od zástavy Edelštejnu a Zlatých hor se domnívám, že jako vhodnější se jeví situovat ji po vzoru autorů monografie Hradu českého Slezska do padesátých let.

73 Kazimierz ORZECZOWSKI, *Terytorialne podziały na Śląsku*, *Kwartalnik Opolski* 17, 1971, č. 4, s. 100.

74 Problematikou se dosud nejdůkladněji zabýval G. BIERRMANN, *Geschichte*, s. 208–209. Nově P. KOUŘIL – D. PRIX – M. WIHODA, *Hrady českého Slezska*, s. 494–495.

75 K opavskému hradu podrobně P. KOUŘIL – D. PRIX – M. WIHODA, *Hrady českého Slezska*, s. 284–292. K tamnímu hradu byla také v nedávné době uspořádána výstava. Viz Hana MIKETOVÁ – Karel MÜLLER a kol., *Opavský zámek*, Opava 2012. K činnosti opolského knížete u zemského soudu srov. záznamy v zemských deskách. Viz *Knihy zemského práva opavského I*, ed. Jan Kapras, Praha 1906, s. 50, 61, 79, 111.

76 Na tomto místě je třeba upozornit, že opolský kníže nerozšiřoval své majetky pouze v oblasti opavského knížectví, ale také v samotném opolském knížectví, kde roku 1450 získal do vlastnictví majetky svého strýce Bernarda. Viz *LBUS II*, č. 37, s. 335. Listina je datována 6. května 1450 v Horním Hlohově.

rychle a byl přinucen uzavřít kompromis s českým králem. Vzdal se veškerých územních zisků Bolka V. mimo vlastní opolské knížectví a Jiří z Poděbrad mu na oplátku potvrdil držbu knížectví.⁷⁷ Je příznačné, že ani Poděbradův rod neudržel opavské knížectví trvale a Opavsko se v následujících desetiletích octlo v centru pozornosti dalšího z velmi dravých zeměpánů pozdního středověku Matyáše Korvína.⁷⁸

Závěr

Expanze opolských knížat směřovala od dvacátých let k rozšíření vlastní domény do prostoru moravsko-slezského pohraničí, které bylo ve sledované době destabilizováno nejprve událostmi souvisejícími s husitskými válkami a posléze postupným upadáním moci opavských Přemyslovců, kteří nedokázali navázat na kroky Přemka Opavského a postupně byli nuceni rozprodávat zeměpanské majetky opavského knížectví. První zisky opolských Piastovců pravděpodobně sloužily jako odměna Bolku IV. od Zikmunda Lucemburského za podporu královny politiky vůči polskému státu. Starší z opolských zeměpánů získal formou zástavní držby významný hrad Hukvaldy s příslušenstvím, městečkem Ostravou a snad oblastí Osoblažska, jež postoupil svému dědici Bolkovi V. Ten však většinu území ztratil během husitské ofenzivy na severu Moravy a ztrátu těchto statků nedokázal zvrátit ani jeho přestup na kališnickou stranu. Opolská knížata se následně vzdala zástavy výměnou za zrušení výroku Václava IV. vztahujícího se k jejich dlouholetému sporu s hlohovskými knížaty. Již na konci třicátých let se ale prostor moravsko-slezského pomezí ocitl znovu v centru pozornosti tentokrát již samostatně vládnoucího Bolka V., jehož zájem upoutalo oslabené opavské knížectví. Opolský kníže těžil ze slabosti tamních Přemyslovců a v průběhu následujících let rozšířil svou doménu o hrad Edelštejn, Zlaté Hory s přílehlými zlatonosnými doly, městečko Bílovec a konečně samotnou Opavu společně s příslušným dílem knížectví.

Mocenské vystupování opolského knížete a s tím související strategie, které uplatňoval ve slezském prostředí, se často pohybovaly na hraně soudobých představ o výkonu knížecí moci především ve vztahu k církvi, jak se zřetelně ukázalo v případě městečka Hlucholaz. Vůči opavským Přemyslovcům vystupoval zpočátku smířlivě a díky bohaté finanční hotovosti figuroval jako ochotný věřitel zadlužených synů Přemka Opavského. Míru jejich zadlužení dobře ilustruje skutečnost, že se neváhali vzdát rodinných klenotů a cenností, které opolskému knížeti sloužily v symbolické rovině k demonstrování nároků na opavské knížectví. Používáním těchto klenotů během oslav se Bolek V. systematicky prezentoval jako opavský kníže a zdá se, že tamní nobilita s tím byla srozuměna a čím dál častěji se proto setkáváme s opavskými šlechtici v okolí opolského knížete. Představitelé významných rodů Stošů, Běsů či pánů z Vladěnina nacházeli uplatnění v družině bojovného knížete, jehož zapojení do pohraničních válek s polským dvorem, jim nabízelo mnoho příležitostí k prokázání rytířských dovedností. Ozbrojené akce organizované Bolkem

77 K vytváření poděbradské domény ve Slezsku srov. Ondřej FELCMAN – Radek FUKALA a kol. *Poděbradové. Rod českomoravských pánů, kladských hrabat a slezských knížat*, Praha 2008, s. 67–72. Situaci Mikuláše Opolského podrobně zachytil J. HORWAT, *Księstwo Opolskie*, s. 234–235.

78 Postava Matyáše Korvína a jeho mocenského vystupování ve Slezsku se v nedávné době ocitla v pozornosti Antonína Kalouse. Srov. Antonín KALOUS, *Matyáš Korvín (1443–1490). Uherský a český král*, České Budějovice 2009, s. 187–193. Případně David RADEK, *Zeměpanské strategie Matyáše Korvína v prostředí slezských knížat*, Slezský sborník, 2015, č. 2, s. 207–229.

Opolským nabízely opavské šlechtě lepší možnost získat kořist a válečné zkušenosti, než jakou měli ve službách slábnoucí linie opavských Přemyslovců. Takto získaný sociální kapitál následně využíval opolský kníže k upevnění svého vlivu v opavském knížectví, jak je zřejmé z krátkých pútek s Janem Hlubčickým. Postupně tak na svou stranu získával představitele lokálních elit, což mu následně umožnilo bezproblémové převzetí správy knížectví, které navzdory snahám opavských Přemyslovců udržel až do své smrti.

The power strategy of Bolek V. of Opole on the Moravian – Silesian border

(Summary)

The objective of this study was to analyze the power behaviour of Bolek V of Opole towards the area of the Moravian-Silesian border. The Opole Piasts were interested in this area from the 1420s when they obtained a pledge of the Hukvaldy manor from Zikmund of Luxembourg, together with the town of Ostrava and the region of Osoblaha. The beneficiary of the pledge was Bolek IV of Opole who subsequently transferred the property acquired to his son and heir, Bolek V. He lost part of the property during the Hussite Wars in favour of Jan Tovačovský from Cimburk and, during the subsequent negotiations with Zikmund of Luxembourg, he lost the remaining estates. From the 1430s, Bolek V began to undertake intense activities in the area the Principality of Opava, which gradually led to the gain of most principalities at the expense of Opava Přemyslids. The Duke of Opole was systematically gaining the support of the local aristocracy, who were involved in the wars he led in the Silesian-Malopolska border region. He then used the "social capital" he had acquired to consolidate his position in the Principality of Opava, where he was gradually purchasing the vast estates from the sons of Přemek of Opava, which culminated in the purchase of a majority of the Principality, including the town of Opava, from Arnošt of Opava. Although the Opava Přemyslids attempted to buy the property back, the Duke of Opole, however, kept the territory acquired until his death. As his heir, he named the younger brother, Mikuláš, who was unable to defend his brother's profits against the claims of George of Poděbrady who soon acquired the property of Bolek V in the Principality of Opava.